

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS
2008 m. lapkričio 21 d.

Eina nuo 1988 m.
spalio 28 d.

Nr. 43 (825)

Filmavo gruzinai ir lietuviai

Susipažinę su Lietuvoje 10 metų vykusiomis pokario kovomis už laisvę, spalio 21 d. iš Vilniaus genocido aukų muziejaus į Druskininkus atvyko Gruzijos ambasados darbuotojai kartu su televizijos filmavimo grupe. Čia svečius ypač domino gyvoji istorija. Televizijos darbuotojai buvo dėkingi už suteiktą galimybę Druskininkų rezistentijos ir tremties muziejuje pažinti bendrautį su buvusiomis rezistentijos dalyvėmis – partizane Danute Sakalauskienė ir ryšininkė Agota Naujaliene.

Juos labai sudomino ir netoli Druskininkų autentiškai atstatytas partizanų bunkeris. Televizijos žurnalistai pažadėjo, kad jų filmuota medžiai bus parodyta per vieną iš Gruzijos televizijos kanalų. Nepraejus né trimis savaitėms, sulaukėme svečių ir iš Lietuvos televizijos. Už tai turime būti dėkingi folkloro ansambliai „Kupolė“ iš Kauno. Kupoliečiai panoro, kad jų atliekamos partizanų dainos turėtų gyvosios istorijos foną ir filmavimui pasirinko Druskininkus. Manome, kad jų pa-

sirinkimas pasiteisino. Rezistentijos ir tremties muziejuje, prie Mergelės akių ezerėlio ir bunkeryje atliktos partizanų dainos skambėjo nuostabiai ir jaudinamai. Tremtinių ir politinių kalinių įkurtuose muziejuose suteikiama galimybė lankytojams prisiliesti prie gyvosios istorijos ir tai susilaukia vis didesnio susidomėjimo, ypač – užsieniečių. Ar ši galimybė bus išsaugota ir ateities kartoms?

Gintautas KAZLAUSKAS

Prie Mergelės akių ezerėlio „Kupolė“ ansambliai atliekamos partizanų dainos skambėjo ypač jaudinamai

Jau 20 metų skamba „Tremties varpai“

Mūsų, buvusių tremtinių ir politinių kalinių, širdys plakė begaliniu džiaugsmu, kai 1988 metais prasidėjus tautiniams Atgimimui, visi pasijutome laisvi. Laisva taip laukta Lietuva. Įkūrus „Tremtino“ klubą, mes, kelios moterės, panorome padainuoti tas dainas, kurios mums padėjo išgyventi tolimame Sibire ir lageriuose.

Pavencijų vidurinėje mokykloje įvyko pirmas Kuršėnų buvusių tremtinių ir politinių kalinių susirinkimas. Jo metu aptarti veiklos planai: rinkti atsiminimus, ieškoti partizanų žūties ir užkasimo vietų, pargabentį Lietuvą Sibire palaidotų artimųjų palaikus, statyti paminklus ir kiti. Šiai veiklai reikalingos lėšos, tačiau yra viena veiklos sritis, kuri nekainuoja – tai daina, sunkiausiomis valandomis padėjusi išgyventi, tikėti, teikusi vilties sugrižti tévynen.

Tą vakarą kelios moterys: Jadvyga Ginčinė, Ona Deveikišienė, Stasė Liorentienė, Birutė Kineliénė ir šių eilučių autorė, padainavome dar nepamirštąs ir tremtyje dainuo-

Kuršėnų buvusių tremtinių ir politinių kalinių choros „Tremties varpai“

tas dainas. O kai skambėjo „Pavasari paukščiai į téviškę grįžta...“, „Neliūdėk, motule, kai prie Kūčių stalo...“, „Aš verkiau parimus tarp rūtų daržely...“ žmonės atsistoję kartu dainavo. Renginio metu buvo skaitomas maldos, tremtinių eilės. Po šio susirinkimo atsirado daugiau norinčiųjų dainuoti. Susikūrė mišrus choros. Jam pradėjo vadovauti Pavencijų vidurinės mokyklos muzikos mokytoja Dangira Stankienė. Neturėjome jokių patalpų, dažnai

rinkdavomės repetuoti į buvusių tremtinių butus. Pradėjome kelionės, pirmoji dainų šventė Kaune, saskrydžiai Ariogaloje, paminklų šventinių, draugiški susitikimai su kitu rajonu buvusių tremtinių ir politinių kalinių chorais.

1994 metais chorui pradėjo vadovauti Birutė Jarošienė. Išsiplėtė choro repertuaras, rajono savivaldybė skyrė lėšų, pasisiuvome drabužius. 1999 metais choras buvo padintas „Tremties varpai“. (keliamas į 2 psl.)

Praeities atgarsiai

Spalio 18 d. Marijampolės r. Meškučių k., po šv. Mišių Vincento Pauliečio bažnyčioje buvo pašventintas paminklas trims žuvusiems Albinams atminti. Dalyvavo žuvusiųjų artimieji ir tie, kuriems praeitis nesvetima.

Paminklą pašventino diakonas Aurimas Stiklakis. Tauro apygardos partizanų ir tremties muziejaus įkūrėja Aldona Vilutienė išsamiai papasakojo tragičko įvykio aplinkybes: 1947 m. spalio 21 d. pas Garantkevičius Meškučių k. buvo apsistojė partiza-

išdavystė. Išviję namiškius iš patalpos, pradėjo šaudyti i slėptuvę. Šūviams nutilus stribai atsivarė kaimynus atlupti slėptuvės dangči. Slėpęsi partizanai matė beviltišką padėtį ir ištesėjo partizano priesaiką – garbingai pasitraukė į Amžinybę...

Paminklinėje lentoje įrašyta ir Juozo Tupčiausko-Sparno pavardė. 1947 m. liepos 11 d. jis, suprasdamas, kad būdamas sužeistas nepastrauks nuo užpuolikų, žuvo Vidgirių kaime. Tai vis skaudūs praeities atodūsiai.

Prie paminklo žuvusiems kovotojams Meškučių k.
Romo Rusteikos nuotr.

nai – trys Albinai. Vienas iš jų – šeimininkų sūnus – pastebėjo čekistus, supančius sodybą. Tauro apygardos Vytauto rinktinės kovotojai: Tauro apygardos propagandos skyriaus viršininkas Albinas Garantkevičius-Vilkas, Vytauto rinktinės štabo Komplektavimo skyriaus viršininkas, vėliau – rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininkas, apygardos Karo lauko teismo narys Albinas Ratkelis-Oželis bei Vytauto rinktinės vado adjutantas Albinas Salinka-Dainius, sušoko į slėptuvę. Vytautas Garantkevičius, Albino brolis, užmaskavo. Suvirtė į namus sovietai reikalavo parodyti bunkerių. Visi suprato, kad tai aiški

Atkurtos Tauro apygardos vado pavaduotojas, LPKTS Marijampolės aps. koordinatorius Vytautas Raičikis kalbėjo apie to meto kovotojų pasiryžimą kovoti už Lietuvos laisvę. Ragino ir šiuo metu būti budriems, supratinimams, atkakliams. Žuvusieji pagerbti tylos minute ir garbės salvėmis.

Paminklo pastatymo sunytojas, autorius ir renginio organizatorius – rezistentijos kovotojų atminimo metraštininkas Romas Rusteika. Jam talkino: Vytautas Šatas, Antanas Puskunigis, Vladas Skarickas. Lėšomis prisidėjo žuvusiųjų artimieji.

Alva SIDARAVIČIENĖ

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“ 2009 metams!

Prenumeratos indeksas – 0117. Prenumerata kainuoja: 1 mėn. – 5,60 Lt, 3 mėn. – 16,80 Lt, 6 mėn. – 33,60 Lt, 12 mėn. – 67,20 Lt..

Vienas savaitraščio numeris kainuoja 1,40 Lt.
„Tremtinys“ išeina keturis kartus per mėnesį.
Prenumerata priimama „Lietuvos pašte“ iki gruodžio 17 dienos.

Jau 20 metų skamba „Tremties varpai“

(atkelta iš 1 psl.)

Šiaulių rajono kultūros centras garbingai priėmė į savo kolektyvų būrį. Atsižvėrė galimybės koncertuoti visoje Lietuvoje. Pabuvota: Traukose, Kupiškyje, Jonavoje, Mažeikiuose, Plungėje, Telšiuose, Mosėdyje, Luokėje, Radviliškyje. Dalyvauta visose dainų šventėse.

Per dvidešimt metų choras pasipildyavo naujais nariais, iš viso tame dainavo daugiau nei šešiasdešimt narių, tarp jų – garbingas, visada besišypsantis partizanas Vaclovas Redikas.

Jau devinti metai organizuojame respublikinį buvu-

sių tremtinių ir politinių kalinių mišrių chorų festivalį, skirtą šv. Cecilio – chorų globėjos garbei. Šio renginio iniciatorė – Birutė Jarošienė.

Šiemet chorui „Tremties varpai“ pradėjo vadovauti jauna, energinga Jovita Bržukienė. Ji jnešė naujų idėjų, tikime, kad mūsų choras dar labiau išpopuliarės. Pavasarį ketiname išleisti mūsų choro įdainuotų dainų ir poezijos kompaktinę plokštę. Tegul skambės bunkeriuose, tremtyje sukurtos dainos, kupinos ilgesio ir pasididžiavimo Tėvynės didvyriais.

Eugenija DRAGŪNIENĖ

Spauda ir nuoskauda

Savaitraštis „XXI amžius“ – krikščioniškos minties, visuomenei skirtas kultūros leidinys. Tačiau tuo suabejojau perskaitės išspausdintą redaktoriaus atsakymą (lapkričio 7d. Nr. 84) į skaitotojų laiškų. Suabejojau ir pasipiktinau. Esu buvęs politinis kalnys, Laisvės kovų dalyvis, Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų partijos Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos narys. Frakcijoje – šimtai narių. Laikraščio redaktoriaus teigimu, dauguma politinių kalinių ir tremtinių frakcijoje („TSvaldžioje“) ne antisoviečių pasipriešinimo dalyviai, bet susiję (ir dar „švelniai kabant“!) bendradarbiavimu su KGB. Kad kas gi mes? Praėjė kalėjimus, lagerius, tremtį, praradę sveikatą, likome okupantų tarnais? Kur sveikas protas? Reikėtų teisminkio tokio šmeižto įvertinimo. Tik pasitikėdamas mūsų Temidės aklumu, sugebėjusios „tėviškai“ nubausti vos vieną kitą tautos genocido vykdytoją – komunistą ar „stribitelį“ – leidžia sau drabysti purvais siekusių Tėvynės laisvės.

Redaktorius teigia, kad nuo tokių straipsnių, kaip P. Gražulio, auga laikraščio tiražas. Kad „augtų“, reikia trąšos. Matyt, ta trąša ir yra panašūs į... straipsnių, publicuojami garbingą praeitį turinčiam laikraštyje. Kas paneigs, kad garbę kai kam atstoja pinigai...

Nei A. Kubilius, nei TS-LKD mums pinigų nemoka. Patys mokame nario mokesčių. Tik neįsivaizduoju, kas moka už didžiausią Lietuvos rinkėjų pasitikėjimą turinčios Tėvynės sąjungos purvinimą.

Skaudžiausia šioje istorijoje, kad prarandame vieną iš taip negausių krikščioniškosios minties, kultūros ir vi-

suomenės laikraščių. Ar atras jégų „XXI amžius“ teisingu požiūriu, atsiprašydamas skaudžiai įžeistų buvusių politinių kalinių ir tremtinių, atgauti garbę, tuo pačiu – ir skaitytojų pasitikėjimą.

Vinis po vinies kalamos į Lietuvos istorijos teisingumo karstą. Kalamos minkštu plaktuku, kad negražus bildeišys neatkreiptų visuomenės dėmesio. Jau įprasta vienodą nusikaltimą vertinti vienodai. Jei nusikaltimą žmogiškumui padaré naciai – atviras visos informacijos prieinės, jei – komunistai, geriausiu atveju – tyla, arba nutilys redaktoriai, žmogaus teisių gynėjai, apeliuotojai į krikščioniškajį atleidimą ir pan. Štai taip „teisingai“ nusiečia istoriją „Panėvėžio balsas“ (2008 m. lapkričio 16 d.) skyrellyje „Istorijos akcentai“: „2005 – Macikų kaimo pakraštyje, keli kilometrai nuo Šilutės, atidengtas ir pašventintas kryžius bei dvi juodo granito plokštės. Tai 1939–1944 metais veikusios fašistinės Vokietijos koncentracijos stovyklos vieta, kurioje buvo marinami apie 10 tūkst. antihitlerinės koalicijos karo belaisvių. Beveik 3000 iš jų čia rado mirtį – belgai, prancūzai, rusai, anglai, amerikiečiai, lenkai.“

Tik kodel nepaminėta, kad šią stovyklą perėmusi Sovietų sąjunga dar ilgai ten kankino ir žudė Lietuvos žmones, pasipriešinusius ar neįtikiusius okupacineivaldžiai, kad ir kryžius – lietuviškas kryžius – skirtas mūsų kankiniams.

Tylos skraiste, tolygiai mėlui, dangstoma teisybė. Kodėl? Kad užmarštin nueitų okupantų ir jų talkininkų juodi darbai? Ar dėl to neminimos arba šmeižtaičiai tildomos jų aukos, kad išlygintų kelią sugrįžti? Kas atsakys?!

Algirdas BLAŽYS

Sveikiname!

Lapkričio 23-ąją minėsime Lietuvos kariuomenės 90 metų sukaktį. Garbinagos 1918 metais suformuotas reguliariosios Lietuvos kariuomenės tradicijos tēsiams ir šiandien. Pačiais sudėtingiausiais Lietuvai metais jos laisvę gynė Laisvės kovų dalyviai, sudedami

neįkainojamą auką ant Neprisklausomybės aukuro. 1991 m. atkurta neprieklausomos Lietuvos kariuomenė saugo Taiką ir Ramybę ne tik gimtojoje žemėje, bet ir Tarptautinėse taikdariskose misijose, būdama NATO pajėgų dalis.

Lietuvos kariai, savano-

riai, šauliai, Laisvės kovų dalyviai, gulagų kankiniai ir buvę tremtiniai, pasirinkę nelengvą Laisvės kario kelią! Sveikiname visus, kam brandžiai Laisvė ir Taika. Būkite laimingi! Linkime Jums ir jūsų šeimoms Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS valdyba

Naujasis Seimas prisiekė tarnauti Lietuvai

Pirmadienį įvyko pirmasis 2008–2012 metų kadencijos Seimo posėdis. Sveikindamas parlamentarus Prezidentas Valdas Adamkus perspėjo paisyti Konstitucijos, nepaminti įstatymo dėl asmeninių interesų ir imtis ryžtingų sprendimų, kurių pabijojo pirmtakai.

„Lietuvos viešasis gyvenimas verčia naują puslapį“, – kalbėjo Prezidentas. Valsytės vadovas pastebėjo, kad su nauju Seimu siejamos Lietuvos žmonių viltys, nuo jo priklauso valstybės jvaizdis pasaulyje ir šalies piliečių gerovę.

„Primytinai raginu – ne kartokite buvusio Seimo kladū“, – V. Adamkus kritikavo buvusį Seimą ir Vyriausybę.

Vadovas pastebėjo, kad naujo Seimo darbo pradžia – tinkamas metas imtis vykdyti pažadus ir žmonių lūkesčius. „Piliečiai laukia rimto ir atsakingo požiūrio priimant biudžetą, sprendimus dėl finansų krizės“, –

sakė Prezidentas.

Seimo narius pasveikino ir arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius. „Naujam Seimui reikia ne tiek patarimų, kiek maldos pagalbos“, – arkivyskupas prisipažino, kad meldési dėl šio parlamento.

„Spredžiant ekonominius, finansinius reikalalus linkiu visada prieš akis turėti paaprastą Lietuvos pilietį, kuris nori ne tik gerai gyventi, bet ir siekia elementarios pagarbos, kurios praeityje ne visuomet sulaukdavo. Linkiu Seimui matyti žmogų ne kaip daiktą, bet kaip Dievo kūrinį, su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis“, – sakė S. Tamkevičius.

Pirmajam naujo Seimo posėdžiui pirmininkavusi vyriausia parlamentarė Vida Marija Cigrijienė prisipažino esanti laiminga, kad likimas suteikė tokią garbę: „Kas galėjo pagalvoti, kad 1941 metų tremtinė, būdama kūdikis išvežta gyvuli-

niame vagone iš Alytaus geležinkelio stoties į Sibiro platybes, išmesta taigoje išgyvens (nors teko gyventi nešildomuose barakuose, kęsti skurdą, badą, pažeminimą, paniekinių, išgyvenčių artimųjų mirtį) ir dabar pirmininkaus pirmajam Seimo posėdžiui. Be galio ilga ir sunki buvo mūsų visos Šapokų giminės kelionė į nežinių. Malonu, kad aš atkartoju 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo Seimo pirmajį posėdį, kurį taip pat vede moteris, visuomenės ir kultūros veikėja, rašytoja Gabriele Petkevičaitė-Bitė.“

Senojoje Seimo Kovo 11-osios salėje tautos išrinktieji prisiekė būti ištikimi Lietuvos Respublikai, gerbti ir vykdys Konstituciją ir įstatymus, saugoti žemės vientisumą, visomis išgalémis stiprinti Lietuvos neprieklausomybę, sąžiningai tarnauti Tėvynei, demokratijai, Lietuvos žmonių gerovei.

„Tremtinio“ inf.

Permainų koalicija pasirengusi įveikti krizę

Pirmadienį Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų, Tautos prisikėlimo partijos, LR Liberalų sąjūdžio bei Liberalų ir centro sąjungos lyderiai pasiraše Permainų koalicijos sutartį, kurios esminė dalis – krizės įveikimo planas.

Dokumente konstatuojama, kad Lietuva atsidūrė ekonominėje krizėje ir dideliu greičiu smunka į recesiją, todėl koalicija, gavusi LR Seimo ir LR Prezidento pritarimą Vyriausybės programai, nedelsiant imsis įgyvendinti krizės įveikimo planą, kurio bendras finansinis efektas – iki 5,3 milijardų litų.

„Lietuvos istorijoje – tai pirmoji koalicija, kuri darbą pradeda susitarusi ne tik dėl postų, bet ir dėl tokio tikslaus, sudėtingo ir didelės drąsos

reikalaujančio krizės įveikimo plano. Šis dokumentas atspindi mūsų veiklos filosofiją – jeigu yra problemų, jas reikia spręsti, o ne nuo jų bėgti ar slėptis, kaip kad būdavo iki šiol. Su ekonominė krize galima elgtis tik taip: įvardinti jos apimtį, sudaryti planą,

kaip ją įveikti, ir tokį planą ryžtingai įgyvendinti. Ne krizė yra baisu, o jos nepripažinimas ir nieko nedarymas,“ – spaudos konferencijoje kalbėjo TS-LKD lyderis Andrius Kubilius.

Anot A. Kubiliaus, valstybės finansinės sistemos bankrotas visų pirma reikštų pensijų ir atlyginimų mažėjimą nuo 1,5 iki 2 kartų. „Turime suvokti, kad visa Lietuva, netik valdžia, dalyvauja lenktynėse su krize. Tokios ekonominės situacijos suvaldymas

reikalauja skausmingų veiksmų, bet nesuvaldytos krizės pasekmės būtų žymiai skausmingesnės. Šio plano dėka mums bent iš dalies pavyks ją aplenkти,“ – pastebėjo TS-LKD pirmininkas.

Koalicijos partneriai sutarė dėl konkretių 2009 metų biudžeto pataisų ir reikalingų įstatymų, padėsiantių įgyvendinti krizės įveikimo planą.

„Šia sutartimi parodėme, kad esame didesni už smulkius nesutarimus, už asmenines ambicijas ir kieno nors intrigas. Mūsų laukia dar daug darbo, daug diskusijų dėl Vyriausybės programos, dėl kitų metų ryžtingų reformų plano, bet jeigu įveikėme šį etapą, tai įveiksime ir likius iššūkius,“ – sakė A. Kubilius.

„Tremtinio“ inf.

Papulkininkio nusikaltimams senaties nėra

„Kai vežė mus į Sibirą, advokato nereikėjo“, – piktino si Kauno apygardos teisme prieniskė Julė Marcinkevičienė. Ši apie 10 metų teismui rengta byla vėl buvo atidėta dėl advokato, ginančio kaltinamąjį – buvusį Kruonio valsčiaus milicijos viršininko pavaduotoją, užimtumo kitoje byloje.

Advokatui labiau rūpi kita byla – jis gina 30-metį verslininką, kaltinamą savavalžiavimu naudojant psichinę ir fizinę prievertą per konflikta dėl žemės, tad 81 metų Jevdokijaus Sokolovo, kaltinamo civilių žmonių trėmimu, bylos posėdis neįvyko. Buvusiam milicininkui J. Sokolovui pateiktas kaltinimas sugrażina į beveik 60 metų senumą įvykius, kai buvo ištremta 15 okupaciniams režimui neįtikusių asmenų.

Išskirtos šeimos

J. Marcinkevičienė tada dar neturėjo né 16 metų. Jos jaunesnioji sesutė buvo 10, vyriausioji – 20 metų. Kartu išvežta ir 60-metė mergaičių motė. Ji iš tremties negrindo.

Trėmimo grupei vadovavusiam J. Sokolovui tada buvo 21 metai. Tą 1949-ųjų kovo naktį jis, lydimas kareiviu ir partiniu aktyvistu, apsilankė ir Černiauską namuose. Prievara buvo išvežti 69 metų Banys Černiauskas su 22 ir 9 metų sūnumis Kostu bei Petru. Viduriniajam Jurgui pavyko pabėgti. Jam tada buvo 15 metų.

Toks pat likimas ištiko ir Danišauskų šeimą. I jų duris pasibesta kitą naktį. Sibiro neišvengė 37 metų Jadvyga Danišauskienė, trys jos mažamečiai vaikai – 12 metų Antanas, 9 metų Jonas, 7 metų Janina, ir neigalus 41 metų brolis Stanislovas Spurgis. Vyriausioji J. Danišauskienės duktė Liucė, tada buvusi 15 metų, nakojo kitame kaimme, esančiam už kelių kilometrus, nes iš jo buvo arčiau į gimnaziją. Tokiomis aplinkybėmis mergina net 5 metus buvo atskirta nuo šeimos.

Išvežta į Sibirą ir Kruonio apylinkėse gyvenusi 50-mečių Prano ir Gijacintos Lazauskų šeima bei jų 35 metų kaimynė Ona Jakubauskienė.

Pasklidę po užsienių

I teismo posėdį atvyko tik J. Sokolovas ir vienintelė gyva likusi šių įvykių liudytoja J. Marcinkevičienė.

I Krasnojarską ištremti J. Danišauskienės vaikai šiandien gyvena Lenkijoje. Su tėvu, kalėjusiu atskirai nuo šeimos, jie susisekė tik 1954-

aisiais – po J. Stalino mirties. Danišauskai įsikūrė Lenkijoje, iš kur buvo kilusi motina, nes į Lietuvą šeimai grįžti neliesta.

Latvijoje šiandien gyvena septintąją dešimtį ipusėjės J. Černiauskas, tuomet išvengės trėmimo. Jis vienintelis pateikė J. Sokolovui ieškinį. J. Černiauskas prašo prieteisti iš kaltinamojo per 20 tūkst. litų – už rastus, skirtus planuoti statyti namo pamatams. Jie dingo netrukus, kai šeima buvo ištremta.

Šioje byloje – 9 nukentėjusieji. Jauniausias iš jų – P. Černiausko, pirmą klasę pradėjusio lankytį Sibire, sūnus.

Bylos tyrimas strigo ir dėl ilgai trukusio susirašinėjimo tarp įvairių žinybų, ir dėl liudytų, nes nežinota net vardų, tik pavardės bei gyvenamosios vietas, ir dėl vertimų trukmės (iš rusų kalbos teko versti išsisus bylos tomus), ir dėl ekspertizų. Vienintelė išimtis, taikoma šioms byloms, – senaties termino nebuvimas.

Pirmas blynas prisviro

Didžiausia sekėmė tai, kad pavyko rasti trėmimo protokolus ir kitus to meto dokumentus, pasirašytus J. Sokolovo. Skirta rašyseros ekspertizė patvirtino, jog visi jie išvedžioti ta pačia ranka.

J. Sokolovo byla – jau antra Kaišiadorių prokurorų, tiriarių pokario trėmimus šiose apylinkėse, sekėmė. Jau rāšėme, kad šiemet nuosprendžio sulaukė ir buvęs Rumšiškių valsčiaus apylinkės įgaliotinis Zigmantas Dubosas, tų pačių 1949-ųjų kovą ištremės į Sibirą 20-metę kraštiečę. Bandės pabėgti tėvas tąnakt buvo nušautas.

Kauno apygardos teismas buvo įpareigojės 80-metį Z. Dubosą, kuriam prokurooras praše aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmės, nakvoti namie ir nesilankytį kavinėse bei restoranuose. Nuosprendži peržiūrėjęs Apeliacinius teismas pasiuntė Z. Dubosą penkeriems metams į Praueniškių 2-uosius pataisos namus – atvirą koloniją.

Atvirkščiai nei Z. Dubosas, slėpės savo veidą nuo fotobjektyvų, J. Sokolovas nesidangstė. Savo kaltę jis pripažista iš dalies – teigia tik vykdęs vyresnybės nurodymus. Byla rengusių pareigūnų duomenimis, Jonavoje gyvenantis J. Sokolovas, turintis aukštąjį išsilavinimą, baigė tarnybą milicijoje turėdamas papulkininkio laipsnį.

Greta ČIŽINAUSKAITĖ
„Lietuvos žinios“, 2008 m. spalio 21 d.

Pesimistai, gausėjantys pasaulyje, pranašauja, kad 2009-ieji bus tragiški, panašiai kaip 1929-ieji didžiosios pasaulinės krizės metai. Šiomet prasidėjusi finansinė ekonominė krizė neišvengiamai palies visą pasaulį. Prasidėjės ekonomikos nuosmukis įtraukia į savo orbitą ne tik pasaulio ekonominės galybes – JAV, Didžiąją Britaniją, Vokietiją, Europos Sąjungos šalis, bet ir Kiniją, Rusiją, Persijos įlančios valstybes, pertekusias naftos doleriais. Išsigandusios ir sutrikusios valstybės meta į rinką milijardus, bet kol kas be didesnių apčiuopiamų rezultatų – stambiausias Niujorko, Londono, Tokijo, Frankfurto biržas tebekrečia drebuly, galingų firmų – „Chrysler“, „Ford“, „Daimler“ ir panašių akcijas dabar galima įsigyti už labai nedidelius pinigus. Ekonomikos specialistams kelia rūpestį ir tai, kad politikai nera tiksliai žinių apie sukaupus kapitalus ir valstybinius fondus Kinijoje, Singapūre, Persijos įlančios valstybėse. Nežinia, kaip tos šalys panaudos savo fondus, jeigu akcijų kuriasi dar labiau nukris. Tos valstybės gali tapti globaliniai žaidėjai akcijų rinkose ir radikalai pakeisti įprastas žaidimo taisykles. Viena aišku, kad galingiausios pasaulio valstybės – Jungtinė Amerikos Valstijų ekonomika pastebimai susilpnėjo. Jeigu pasutinioju metu ekonomiškai sustiprėjusios Kinija ir Indija iš šios krizės išeis su palyginti nedideliais nuostoliais, tai šios valstybės gali tapti pasaulio ekonomikos centrais.

Naivių iliuzijų, kad krizė nepalies, turėjo ir Kinijos vadovai, siekiantys paversti šalį iš pradžių ekonominė, vėliau – politine supervalstybe. Vis dėlto ir Maskva, ir Pekinas greitai atsikvošėjo ir net sutiko su Tarptautinio valiutos fondo ekspertų prognozėmis, kad pati didžiausia ir skaudžiausia krizės fazė laukia artimiausioje ateityje. Todėl dauguma didžiausių pramoninių valstybių jau susitaike su mintimi, jog, geriausiu atveju, realios ekonominės, gamybos ir paslaugų augimas, jei ir bus, tai labai nežymus. Kaip tai atsilieps darbo rinkai, bijomasi net prognozuoti.

Ivykiai, komentarai

Krizės kilpoje

Viename iš paskutinių Tarptautinio valiutos fondo dokumentų apie padėti įvairose pasaulio valstybėse be užuolankų akcentuojama, kad krizė ir ekonominis nuosmukis apskries visą pasaulį. Nerimą kelia ir tai, kad daugelio pramoninių valstybių vyriausybių mesti milijardai bankų ir kitų finansinių institucijų gelbėjimui kol kas neduoda apčiuopiamų rezultatų – stambiausias Niujorko, Londono, Tokijo, Frankfurto biržas tebekrečia drebuly, galingų firmų – „Chrysler“, „Ford“, „Daimler“ ir panašių akcijas dabar galima įsigyti už labai nedidelius pinigus. Ekonomikos specialistams kelia rūpestį ir tai, kad politikai nera tiksliai žinių apie sukaupus kapitalus ir valstybinius fondus Kinijoje, Singapūre, Persijos įlančios valstybėse. Nežinia, kaip tos šalys panaudos savo fondus, jeigu akcijų kuriasi dar labiau nukris. Tos valstybės gali tapti globaliniai žaidėjai akcijų rinkose ir radikalai pakeisti įprastas žaidimo taisykles. Viena aišku, kad galingiausios pasaulio valstybės – Jungtinė Amerikos Valstijų ekonomika pastebimai susilpnėjo. Jeigu pasutinioju metu ekonomiškai sustiprėjusios Kinija ir Indija iš šios krizės išeis su palyginti nedideliais nuostoliais, tai šios valstybės gali tapti pasaulio ekonomikos centrais.

Pačioje Europoje, nepaisant vyriausybių pastangų ir skirtų milijardų dolerių ir eurų ekonominė paskatinti, vyrauja pesimistinės nuotaikos. Tokias nuotaikas skatinė Vokietijos Federalinio statistikos biuro ir Ekonomikos ministerijos paskelbtu duomenys. Iš jų aiškėja, kad Vokietijos Balnikas

Minėsime Lietuvių kalbos dieną

Tėvynės sajungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos narys Gintaras Songaila antradienį Seime įregistruavo Lietuvos Respublikos Atmintinė dieną įstatymo 1 straipsnio papildymo ir pakeitimų įstatymo projektą „Dėl Lietuvių kalbos dienos pripažinimo atmintina diena“. Seimo narys siūlo papildyti Atmintinė dieną įstatymą ir lapkričio 18-ąją paskelbti Lietuvių kalbos diena. Tai yra pirmasis naujajame Seime pateiktas įstatymo projektas. Simboliška, kad jo turinys susiję su lietuvių tautos gyvybingumui svarbia sritimi.

G. Songaila ši projekta parengė atsižvelgdamas į tai, kad lygiai prieš 20 metų – lapkričio 18 d. lietuvių kalbai Lietuvoje buvo atkurtas valstybinės kalbos statusas. „Iki šių dienų LR Valstybinės kalbos įstatymas tobulejo nedaug. Buvusioje Seimo kadencijoje buvo siūloma priimti naują šio įstatymo redakciją, tačiau tai nebuvo padaryta. Tikiuosi, kad įstatymo pakeitimus priims naujai išrinktas Seimas,“ – valstybinės lietuvių kalbos statuso atkūrimo dvidešimtmečio proga LR Seime vykusioje spaudos konferencijoje kalbėjo TS-LKD frakcijos narys Gintaras Songaila.

Anot TS-LKD frakcijos nario, šio įstatymo projekto

tikslias – valstybės mastu prisiminti, kad lietuvių kalba yra didžiausia tautos dvasinė vertybė, bendravimo ir kūrybos šaltinis, ir tai, kad globalizmo amžiuje jos puoselėjimas yra itin svarbus tautos ateičiai.

„Lietuvių kalbos diena skatinė pagarbos kalbai ugdyti, jos vaidmens viešajame gyvenime stiprinimą,“ – teigė Seimo narys.

Kaip pastebėjo G. Songaila, lietuvių kalbos valstybinio statuso stiprinimas yra Tėvynės sajungos-Lietuvos krikščionių demokratų programoje, todėl šis projektas bus TS-LKD programos vykdymo pradžia.

„Tremtinio“ inf.

Lietuvoje

Civilizuotoje visuomenėje žmonės, sulaukę senatvės, turi būti aprūpinti gyvenamuojų plotu ir pensija, iš kurios galėtų pragyventi. Lietuvoje veikia drakoniški principai – pensininko atlygis priklauso nuo gauto uždarbio ir išdirbtų metų (darbo stažo). Aišku, mūsų senoliai tokio likimo nenusipelnė, turėtų būti atsižvelgiama į jų gyvenimo kančias, priimti atitinkami įstatymai, duotas šansas jiems ir senatvėje pasireikštį. Jie turėtų būti ištraukiami į aktyvųjį gyvenimą. Mums turėtų būti gėda, kad tyčiojamės iš pagyvenusių žmonių. Ypač didelis akibrokštas, kai per TV ar žurnaluose demonstruojamas pasakiškas, dangiškas gyvenimas tų, kurie Lietuvai dar nieko gero nenuveikė.

Kylant kainoms pensijų dydis senoliams atrodo tarsi pasityčiojimas iš jų. Žmonės ne tik neįstengia apsimokėti už komunalines paslaugas, bet kartais jiems neužtenka pinigų duonai, nekalbant apie vaistus, visuomeninio transporto paslaugas. Lietuvos sveikatos apsaugos ministerija, neinformavusi ir nepranešusi gyventojams, jau "renka" pinigus už insuliną ir net už švirkštus. Visa tai anksčiau buvo kompensuojama. Susidaro išpūdis, kad Lietuvių Vyriausybė nori atskiratyti senų žmonių.

Prancūzijoje

Šioje šalyje pensininkai skaičiuoja kiekvieną eurą. Kiekviena šeima turi savo "ekonomą", kuris kontroliuoja jos biudžetą, tvarko draudimo dokumentus, pagal juos išmokamos įvairios kompensacijos, suteikiama medicinos pagalba. Už ambulatorių gydymą kompensacijos

seime, ryšium su augančia infliacija, buvo siūloma priimti įstatymą indeksuoti minimalią algą ir minimalias socialines išmokas, tačiau Prezidentas V. Adamkus, baimindamasis, kad tai gali dar padidinti infliaciją, siųstytamą vetavo. Lietuvos pensininkai – pats skurdžiausias medicinos draudimo rėmuose, nustato ne farmacijos kompanijos, o vyriausybė, vadovaudamas ekspertų ir gamintojų pateiktais kainoraščiais. Visa tai atliekama tik pateikus kvitus, registracijos pažymą, kortelles. Todėl ir skiriama didelis dėmesys dokumentų tvarkymui. Prancūzijoje numatyta viskas iki smulkmenų, taip pat ir uždarbis, apie kurį pas juos nepriimta kalbėti. Tačiau statistikos duomenys rodo, kad jis vidutiniškai siekia 2000 eurų. Net tie, kurie neturi jokio pelno, bet nuolat gyvena šalyje, jei jiems sukako 25 metų, valstybė garantuoja minimalų atlygi. Prancūzų nuomone, tai nedaug – per 350 euru. Su tokiais pinigais šioje šalyje galima gyventi.

sudaro 60 procentų. Valstybė padengia 80 proc. visų medicinos paslaugų suteikiamų išlaidų. Jei ligonis hospitalizuojamas, tuomet valstybinė kompensacija siekia 90 procentų. Grąžinamos ir išlaidos vaistams.

Kainas, kurios numatytos medicinos draudimo rėmuose, nustato ne farmacijos kompanijos, o vyriausybė, vadovaudamas ekspertų ir gamintojų pateiktais kainoraščiais. Visa tai atliekama tik pateikus kvitus, registracijos pažymą, kortelles. Todėl ir skiriama didelis dėmesys dokumentų tvarkymui. Prancūzijoje numatyta viskas iki smulkmenų, taip pat ir uždarbis, apie kurį pas juos nepriimta kalbėti. Tačiau statistikos duomenys rodo, kad jis vidutiniškai siekia 2000 eurų. Net tie, kurie neturi jokio pelno, bet nuolat gyvena šalyje, jei jiems sukako 25 metų, valstybė garantuoja minimalų atlygi. Prancūzų nuomone, tai nedaug – per 350 euru. Su tokiais pinigais šioje šalyje galima gyventi.

Prancūzijoje minimali pensija – 750 eurus, vidutinė – 1200 eurus. Šioje šalyje pensijos ne tik indeksuojamos, bet ir kas dešimt metų didinamos. Skiriama ir taip vadinamieji "amžiaus" priedai. Pensijų sistema Prancūzijoje – dau-

giapakopė ir paprastam žmogui nelengva tame susigaudytis. Pensininkai per mėnesį gauna 70 proc. buvusio uždarbio, tačiau tam reikia turėti 40 metų darbo stažą. Čia pensininkais tampa sulaukę 60–62,5 metų.

Toks cenzas nustatytas prieš ketverius metus. Tada kilo didelis nepasitenkinimas, žmonės išėjo į gatves. Bet vyriausybė spaudimą atlaikė ir nepasidavė radikalams, reikalavusiems peržiūrėti pensijų reformas. Ne iš gero gyvenimo Prancūzijos vyriausybė priėmė tokį sprendimą. Pensininkų šalyje didėja, o darbo rankų mažėja. Dabartinė statistika tokia: du darbininkai – vienam pensininkui, todėl negalima išlakyti aukšto aprūpinimo lygio, prie kurio buvo pripratę prancūzai. Priimtas populinis sprendimas. Bet prancūzai jau atsigauna. Šalyje steigiami investiciniai fondai, kurie turi padidinti taupomų pensijų iplaukas.

Švedijoje

Švedijos pensininkai dėl nieko nesirūpina. Jie gali pirkti įvairius, net pačius brangiausius produktus, drabužius, gali keliauti po visą pasaulį. Šalyje veikia penkios didelės visuomeninės pensininkų organizacijos, panašios

į Amerikoje egzistuojančius klubus. Jos užsiima žmonių reabilitacija, yra net tokia, kuri rūpinasi "pamestais" vyrai, nes jie sunkiai išgyvena skyrybas. Šios organizacijos dažniausiai užsiima turizmo organizavimu. Švedų pensininkai – didžiausi keliauninkai, du kartus per metus jie išvyksta į šiltus kraštus.

Skirtingai nuo kitų šalių, Švedijos jaunimas labai pagarbina žmonių pensininkus, bet į vadovaujančių kėdę jų ne sodina. Vadovauti turi jauni žmonės. Tam tikslui gabūs vaikai jau mokykloje atrenkami, nors jis ir "dvejetukinės" bet, jei aplink jį būriuojasi bendramžiai, reiškia jis gali būti lyderis. Tokius vaikus atrenka, rengia tapti vadovais, ir rezultatai pasiteisina.

Švedų visuomenės požiūriu, pensininkai – ypatingi žmonės, nes savo laiku visas jėgas ir gebėjimus atidavė dėl šalies, todėl išėjė į pensiją priėmė gerai pailsėti. Švedai daro viską, kad ne tik pensininkams, bet ir invalidams būtų sudaromos sąlygos pajusti pilnvertį gyvenimą. Kokiu tik išradimų nėra padaryta, kad palengvintų jų gyvenimą! Pensininkams skirtos specjalios parduotuvės, darbdieninis savo transportu pensininkai nevažinėja, taupodegakus ir naudojasi visuomeninio transporto paslaugomis. Švedų pavyzdys patraukia. Juo galėtų pasekti ir Lietuva.

Vakarų Ukrainoje iškilo paminklas Karijotaičiams

Vakarų Ukrainoje esančio Podolės Kamenecko miesto valdžia nusprendė jamžinti miesto įkūrėjais laikomų Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kunigaikščių Karijotaičių atminimą ir centrinėje miesto dalyje pastatyti paminklą. Miesto Statybos ir architektūros valdyba paskelbė atvirą paminklo projekto konkursą. Jis vyks iki gruodžio 1 dienos, kviečianti dalyvauti Ukrainos ir užsienio specialistai. Konkursu dalyvių skaičius neribotas. Projekte aktyviai dalyvauja ir Lietuvos ambasada Ukrainoje.

Giminės pradininkas – Lietuvos Didžiojo Kunigaikštio Gedimino sūnus Karijotas, jo sūnūs – Jurgis, Aleksandras, Teodoras ir Konstantinas, 1363 m. Mėlynųjų Vandenių mūšyje LDK kunigaikščiui Aligardui padėjo nugalėti

Aukso ordos kariuomenę ir už tai gavo tarp Dniestro ir Dniepro esančią Podolę (dabartinės Ukrainos Ternopolio, Chmelnicko ir Vinicos sritys).

Karijotaičiai Podolę valdė vaivadų teisėmis, gynė ją nuo mongolų-totorių antpuolių, statė pilis ir miestus. Pasak istorikų, Karijotaičius vėles gyventojai rėmė ir laikė išvaduotojais iš mongolų-totorių jungo. Podolės Kameneckas yra Vakarų Ukrainoje, Chmelnicko srityje, prie Smotričiaus upės. Miestas turi beveik 100 tūkst. gyventojų.

1062 m. pirmą kartą miestas paminėtas kaip Kičovo Rusios. Podolės Kameneckas garsus turistų gausiai lankoma tvirtovė, kuri buvo laikoma stipriausia abiejų respublikų valstybė. Tvirtovėje yra ir Stepono Batoro bokštas.

Kiekvienais metais atverčiamė tragiškų įvykių istorijos puslapius, norėdami prisiminti represijų aukas. Skaičiai byloja apie milijonus nepagrįstai nuteistųjų, ištremtųjų. Nusikaltimus vykdė komunistinių idealų fanatikai, niekuo nesiskiriantys nuo šių dienų žmogžudžių teroristų.

Jau 1918–1922 metais buvo žiauriai susidorota su nepalaikiusais sovietų valdžios, pasipriešinusiais bolševikams, kovojušais už žmogaus teises. Buvo konfiskuojamas turtas, net ištisi ūkiai, šeimos tremiamos į specialias gyventvietes, sušaudyti bandžiusieji priešintis "pertvarkai".

1920-ųjų pabaigoje, 1930-ųjų pradžioje buvo nuo teista net 500 tūkst. žemdirbių. Kolektyvizacijos laikotarpiu nusiaubta ir sugriauta daugiau nei milijonas ūkių, apie 5 mln. žmonių ištremti iš gimtujų namų. 1937 m. birželį prieš teismą stojo Tuchačevskis ir Jakirovas, Piliavino karas didvyriai. Juos apkaltino tévynės išdavyste. Faktiškai tai buvo signalas pradeti masines kariuomenės represijas. Nukentėjo daugiau kaip 40 tūkst. kariškių, genia-

lių karinių strategų, aukšto rango vadų. Iš kariuomenės eilių buvo pašalinta 45 proc. karininkų ir generolų.

Karo ir pokario metais buvo teisiami išėjusieji iš apsuptyes, grįžusieji iš nelaisvės. Tokiu buvo 994 tūkst., iš jų 157 tūkst. sušaudyti.

1953 m. sausio mėnesį laikrašiuose pasirodė straipsnių apie gydytojų – kenkėjų grupės areštą. Viešai rašyta, jog gydytoja patriotė Lidija Timašuk atskleidė žudikų, vilkinčių baltus chalatus, veiklą. Tačiau praėjus mažiau nei mėnesiui "daktarų" byla buvo nutraukta.

Dar prieš Antrajį pasaulynių karą prasidėjo masinius taučių trėmimus. Keturiolika buvo pilnai deportuotos, 48 – iš dalies. Tai buvo Stalino ideologijos žingsniai. Norėta parodyti visiems piliečiams geležinį kumštą, kad nekiltų abejonių, jog juos valdo silpnas žmogus. Stalinas paniskai bijojo, kad socializmo vystymosi periodė nekiltų kova. Ne reikia užmiršti jo aplinkos, kokie žmonės jį supo.

Stalinizmo metais buvo

represuota apie 60 tautų, tai – 2 mln. 463 tūkst. 940 žmonių, iš jų – 655 674 vyrai ir 829 084 moterys, 970 182 – vaikų iki 16 metų. Po Stalino mirties komunistiniai lyderiai šiek tiek pakeitė frazeologiją (gal – ideologiją?). Bet kaip ir anksčiau negalima buvo kritikuoti valdžios ir kalbėti kiti, nei įsakė „partija ir vyriausybė“. 1960–1980 m. pagrindiniu represijų objektu tapo disidentai. KGB organai „išaiškino“ daugiau nei 3 tūkst. „politiškai nepatikimų“ grupuocių. 13,5 tūkst. „disidentinės veiklos“ atstovų buvo represuoti. Vėliau į kovą su „liaudies priešais“ buvo pangupta psichiatrija.

Zmonės nepamiršo totalitarizmo metų, beveik kiekvienoje šeimoje yra nukentėjusių nuo sovietų diktatūros. Daugelį palietė represijų bangą, milijonai žuvusių per komunistinių terorą nusipelno, kad apie juos niekuomet nebūtų užmiršta. Tegu jūsų gėlytė ant apleisto kapo bus padėta jų garbei...

Puslapį parengė Midas URBONAVIČIUS

Juodi istorijos puslapiai

Kelio atgal nėra

2008 m. lapkritį pasirodė Antano Ambrulevičiaus knyga „Kelio atgal nėra“. Knygą spaudai parengė Dainavos krašto kraštotoyrininkas ir istoriografas Gintaras Lučinskas. Atsargos karininkas ir Lietuvos šaulių sajungos narlys G. Lučinskis jau dešimtmetį darbuojasi rašydamas istorinius straipsnius, publikacijas. Jo darbų bibliografiją sudarytų keli šimtai straipsnių ne tik Dzūkijos, bet ir kituose Lietuvos periodiniuose leidiniuose, istorinio pobūdžio internetinėse svetainėse. Gimtojo krašto istorijos puoselėtojas yra parengę keletą istorinių knygų apie 1918–1923 m. Laisvės kovas Lazdijų, Seinų krašte; pogrindinę „Geležinio Vilko“ organizaciją, veikusią 1940–1941 metais Alytaus apskrityje; 1941 metų birželio sukilimą Dzūkijoje. Rengėjų vairius projektus, tačiau finansavimo negavo – kultūrai skiriami pinigai dažniausiai „prašaudomi“ galingais fejerverkais ir spalvingais saliutais. G. Lučinskis nenuleido rankų ir surado priyacių rėmėjų. Gali kilti klausimas, kodėl jis pasirinko išleisti ne savo autorinę knygą? Antanas Ambrulevičius – jau garbingo amžiaus žmogus, todėl G. Lučinskis nusprendė pirmaisiai parengti šio autoriaus knygą. Gal neatsitiktinai vietoj knygos pratarmės idėtas kito alytiškio istoriko Henrico Rimkaus tekstas. H. Rimkus domėjosi partizaninio karo istorija, nors jo straipsnių temos buvo labai įvairios. Todėl galima sakyti, kad Gintaras Lučinskis tarsi pratęsė Amžinojo poilsio iškeliavusio Henrico Rimkaus darbus.

Kaip teigė H. Rimkus, A. Ambrulevičius – unikalii asmenybė Lietuvos istorijoje. Jis vienintelis kadrinis sovietų saugumo karininkas, tapęs Laisvės kovotoju. Kažin ar daug pasaulyje menininkų, drozinėjusių dirbinius iš savo paties kaulų?

Antanas Ambrulevičius gimė 1924 m. Pupasodžiokaiame, Miroslavo valsčiuje, Alytaus apskrityje. 1944 metais išstojo į NKVD operatyvininkų mokyklą Vilniuje, po metu ją baigė. 1945 m. buvo pa-skirtas Vilkaviškio rajono Gražiškių valsčiaus operatyviui įgaliotiniu. 1946 metais užmezgė ryšius su Tauro apygardos Vyauto rinktinės partizanais. 1947 metais, tu-rėdamas žinių apie gresiantį

suėmimą, pasitraukė pas partizanus, davė priesaiką, gavo slapyvardį Vėjas. Mūšio su okupantais metu pateko į nelaisvę, buvo nuteistas ir kalėamas, daug metų praleido tremtyje. I Lietuvą sugrįžo tik 1993 metais.

Partizaninis judėjimas – tai viena iš temų, apie kurias dažniausiai rašoma neobjektyviai. Atrodo, po 1988 m. lyg ir turėtų būti atvirkšciai. De-

ja, taip nėra. Su Antruoju pa-sauliniu karu sietini ir du labai svarbūs lietuvių tautos istorijos etapai: 1941 metų birželio sukilimas ir antisovietinis partizaninis judėjimas. Galbūt abu šiuos etapus reikėtų nagrinėti neatskiriant vieno nuo kito, tačiau ši knyga apie pokario partizaninį judėjimą, todėl apsribosiu pastaruoju.

1941 metų birželio sukilimą ir pokarinį partizaninį judėjimą galima laikyti pavėluotu lietuvių tautos prabudimu. Vis dar stengiamasi sumenkinti šių judėjimų reikšmę, esą buvo beprasmiška priešintis, o ir lauktu rezultatų kova neatnešė. Teigiantys lietuvių partizaninį karą buvusi beprasmiu, labiausiai akcentuoja, kad esą jokių rezultatų jis nedavė. Tačiau tam galima prieštarauti. 1944 metais prasidėjęs antisovietinis judėjimas par-
gristai tikėjosi kitokios baigties. Partizaninis karas dažniausiai vyksta prieš stipresnį priešininką, todėl partizanai neišvengiamai turi ieškoti sąjungininkų ir rėmėjų. Lietuvos kovotojai neturėjo sąjungininkų. Tai parodo, kiek iš tikrujų galingosioms Vakarų demokratijoms rūpejo Lietuva. Lietuvajoms neegzistavo. Tuo metu buvusių sąjungininkų draugystė baigėsi, prasidėjo „šal-

tasis“ karas. Lietuvos partizanai tikėjosi paramos. JAV būtų turėjusi akivaizdū pranašumą. Net ir nenaudojant atominio ginklo, TSRS būtų sužugdyta iš vidaus. Akivaizdu, kad Vakarų demokratijos to visai nenorejo.

Prieš spindinčią, kaip niekada ryškiai, Stalino saulę dešimt metų priešinosi kovotojai – akivaizdu, kad pasipriesinimo potencialas buvo didelis. Jeigu Lietuvos partizanams būtų buvę susteikti bent jau du procentai (tieki dabar madinga skirti paramai) to, ką Stalinas gavo 1941–1945 metais iš Vakarų valstybių – lie-tuvių partizanų nebūtų įveikę. Užsitiesės daugiau ar mažiau sekmingas lietuvių karas neišvengiamai būtų sulaukęs daugiau pasekėjų la-bai dideliam regione – tiek SSRS, tiek ir socialistinių šalių bloke. SSRS likimas būtų bu-vęs nulemtas jau tada, – bet Vakarų demokratai nusprendė kitaip. To-dėl galima daryti išvadą, kad vadinas „šalta-

sis“ karas iš tikrujų tebuvo akių dūmimas, o sąjungininkų meilė išliko tikrai ne plato-niška, net ir senatvėje. Ne-atsakysiu į klausimą, kas ir kodėl labiausiai prisidėjo, kad sovietinis molio milžinas pilnai nesugriūtu po 1988 metų įvykiu...

Belieka ginčytis dėl parti-zaninio karo prasmės. Šis karas Lietuvoje tapo legendiniu ir buvo tam tikras atramos taškas žmonėms, nesusitai-kiusiems su okupacija. Parti-zanai kovojo net tada, kai jau žinojo, jog pralaimės – tai did-vyti iška. Sakoma, kad partizanų kovose žūdavo žymiai daugiau, nei sovietų karių, nes pastarieji turėjo patirties, bu-vo nuėjė iki Berlyno. Tas tei-sybė. Kad partizanų žūdavo daugiau – natūralu, nes sovie-tų pusė viršijo skaičiumi ir ap-rūpinimu.

Partizaninis karas pristab-dė Lietuvos sovietizaciją. Be šito karo nebūtų buvę ir 1990-ųjų nepriklausomybės. Lietuvių ir Lenkijai vėliau teko svarbiausias vaidmuo žlugdant Raudonojo teroro citadelę – būtent šalims, kurios pokario metais nebuvę palaikomos.

Antano Ambrulevičiaus knyga kelia įvairių minčių – turime vieną buvusį NKVD darbuotoją partizanų greto-se. Ar buvo padedančiųjų parti-zanams pačioje NKVD? Ar

tik vien ruos informatorius ir išdavikų, saugumo infiltro-tuoj partizanų ir jų rėmėjų gretas? A. Ambrulevičius mini, kad saugumiečiai prakeikėjį, sakydami, kad tokia niekšinga avis, kaip jis, visą kaimenę sugadino. Nebuvo girdėta, kad saugumo organuose gali būti tokia „išgamų“. Kybar-tuose, turgaus aikštėje, buvo pastatytos kartuvės viešai ji pakartoti. Gal sutrukė 1947 metais mirties bausmės pa-naikinimas, o gal tokiais gra-sinimais norėta tik išgąsdinti suimtajį, kad išgautų iš jo slaptos informacijos. Baus-mės tuo metu būdavo gan panašios. Lagerių viršininkai sakydavo kaliniams, jeigu būtumėte visai nekalti, tai būtumėte gavę po 10 me-tų, o jei gavote 25 metus, tai ką nors esate padarę.

A. Ambrulevičiaus nusikal-timas buvo aiškus, tačiau tardytojams jis buvo svarbus. Sunkiai sužeistą jį norėta greičiau apklausti, todėl nutarė amputuoti ranką Marijampolės ligoninėje. Sutrukė tik seselė, kuri jį, jau paruoštą operacijai, pavalydino. Jai tarpininkaujant, partizanai organiza-vo nepavykus pagrobimą iš ligoninės. Pasirodė, kad palato-je, be A. Ambrulevičiaus, kitose trijose lovose, imituodami lagonius, gulėjo trys sau-gumiečiai su ginklais. Tuomet sužeistasis buvo perkel-tas į kalėjimą, seselė apkaltinta ir nuteista 10 metų lagerio.

Kauno kalėjime jokio gy-dymo nebuvó, tik kartą per savaitę perrišdavo žaizdas. A. Ambrulevičiu iš rankos ir šono žaizdų lindo kaulai, stambesnius jis rinkdavo į maišelį, tikėdamasis vėliau kažką iš jų išdrožti... Ir grįžes iš lagerių ir tremties, tėsė lie-tuvybės misiją – savo bute, savo lėšomis kūrė istoriškai svarbias skulptūras. Už „Mo-tinos tremtinės“ skulptūrą dar ir dabar Alytuje raudonųjų yra keikiamas...

Antano Ambrulevičiaus knyga – tai autobiografija. Autorius apraše savo gyvenimą nuo vaikystės iki šių dienų, nors daugiausia dėmesio skyrė partizanavimo metams ir lagerio odise-joms. Tai prisiminimai, iš kurių šiandien sužinome to meto istoriją, ypač apie parti-zaninį judėjimą ir tremtij, nes objektiviu istorinių vei-kalų dar neturime...

Knyga papildys Lietuvos parti-zaninio karo tyrinėtojų biblioteką, bus naudinga jau-nimui, nes tai autentiška pa-zintis su netolimos Lietuvos istorijos praeitimi.

Šarūnas ŠIMKEVIČIUS

Gėsaluose pašventintas atminimo ženklas

Spalio 19 d. susirinkome į Ylakių Skuodo rajone. Čia pirmiausia aplankėme žudy-nių vietą – memorialą (stribynę), kur buvo tardomi, kanki-nami ir užkasami arba suka-pojami ir išbetonuotoje duobėje kalkėmis užpilami kankiniai. Kunigas Antanas Jurgaitis kalbėjo: „Čia ne tik tujo-mis apsodinta vieta, bet ir vi-sa teritorija – kankinių ka-pas.“ Aplankėme Ylakių ka-pinėse surastą palaiką, palai-dotų 1995 m. gegužės 28 d., kapą. Uždegėme žvakutes, padėjome gėlių, pasimeldė-me. Po šv. Mišių, aukotų ku-nigo A. Jurgaičio, vykome į Gėsalus, kur LGGRTC pas-tatė atminimo ženklą 1946 metais žuvusiems parti-zanams – Edvardui Bičkui, Juozui Mickui, vietiniams gyven-tojams – Broniui Narvilui, Pranui Gedminui, Letkiui, Antanui Gūžei, Edvardui Reimontui, atminti.

Iškilmėse dalyvavo, Že-maičių apyg. partizanų va-do pav. Anicetas Andrijauskas, Mažeikių kuopos šauliai – vad. P. Trakinis, Skuodo savivaldybės administracijos di-rektorius B. Stasiulis, LPKTS Mažeikių filialo nariai ir piri-mininkas A. Ruginis, LPKTB Mažeikių skyriaus atstovai, Seimo narys, Lietuvos Sajū-džio tarybos pirmininkas R. Kupčinskas, Ylakių ir Aleksandrijos seniūnijų se-niūnai – Gutauskis ir Valančiauskas, Gėsalų pradinės mokyklos ir Aleksandrijos pagrindinės mokyklos mokiniai, giminės ir artimieji.

Atminimo ženklą pašven-tino kunigas A. Jurgaitis, Ma-žeikių Senamiesčio bažnyčios choristai už žuvusiuosius pa-giedojo Mišparus. Kalbėjo 1946 m. partizanas, tų įvykių dalyvis, Ildefonsas Bičkus. „Mūsų karta augo Ne-priklausomoje Lietuvoje, – sakė jis. – Šeimoje, mokykloje ir visuomenėje buvome auklėjami patriotine dvasia, mus mokė mylėti Dievą. Tė-vynę ir artimą. 1940 m. sovietams okupavus Lietuvą, pra-sidejo areštai, palietė ir mano brolį Bronislavą. Okupantai pirmiausia areštavo išsimoks-linusius žmones, patriotiškai nusiteikusius inteligentus – karininkus, mokytojus, kuni-gus, patriotinių organizacijų vadovus.

(keliamas į 7 psl.)

Albinas SLAVICKAS

Už poliarinio rato

Pabaiga.**Pradžia Nr. 41 (823)**

Tikrinau kilpas. Vis tuščios. Gal šiandien rasiu nors vieną kurapkélę. Sniego pūga verčia iš kojų. Suklumpu. Iškeliu rankas į juodą dangų, meldžiu Dievą – padék! Ką parnešiu vaikams? Keliuos, puolu, suklumpu. Atrodo, ne pirmyn – atgal einu. Pro vėjo šeismą negirdžiu savo žingsnių. Gal Dievas mano maldą išgirdo? Kilpoj – šiaurinė lapė. Tokio laimikio dar nebuvu.

Namuose tikra šventė. Katile kunkliuoja gabalas lapienos. Rytoj parduosiu kailį. Mėsos užteks savaitei kitai. Vaikus nuo TBC gyduau šuns taukais, pravers ir lapės. Vyras bėdoja: "I Lietuvą sugrįžti nesitikiu, silpstu kiekvieną dieną. Nors tu sugrįžusi papasakok mūsų išgyventas kančias. Už ką? Kad Lietuvą ir Dievą mylėjom, meldémės?" Atrodo, ir šiandien girdžiu jo ilgesio dainą:

*Mintinis aš nuskrendu**tūkstančius mylių**Ir gimatą žemę bučiuoju.**Jaučiu sraunių upių čiurlenimą tylių**Ir Baltijos jūrą banguojant...*

Kur tas vanduo, malšinantis gimtinės ilgesio troškulį? Jis ateina pas mus su Motinos pienu, supirmajai rai-de. Mes iš ten – ir sau nepameluosi.

Dėl vyro ir vaikų pablogėjusios sveikatos gaunu leidimą persikelti į pietų Jakutijos miestą Lenską. Po dešimties metų – tokia dovana! Tačiau prieš akis dar penkeri metai tremties ir tos pačios žmogų žeminančios procedūros – kiekvieną mėnesį registruotis saugume ir pasirašyti, kad ištremti visam laikui, be prievertos, bet teisės sugrįžti į Tėvynę. Atsargiai dėlioju tuos žodelius, lyg plika ranka liesčiau žarijas.

Po Stalino mirties gavau leidimą grįžti į Tėvynę. Baržą, plaukdama Laptevų jūra, pateko į audrą. Ji tarsi koks menkas šapas vartosi tarp aukštų lūžtančių bangų. Vėtros varomi juodi debesys skiriasi, plysta ir liūtimi krinta ant laivo denio. Atrodo, kad bangos baržą tuoju sulaužys ir mūsų kelionė baigsis čia, audros šelsme. Atminty iškyla lediniaiame kape įšalusiu tautiečių kūnai. Kiekvienam savo...

Pagaliau paliekame neramią jūrą, plaukiame Lenos upę. "Stebuklas, ne upė", – žavisi vaikai. Lenos upės kranai statūs, kaip siena su pasakų stulpais, raganomis, velniais, vėjų išblaškytais, lietaus išplautais. Vyras paskaičiavo: "I Šiaurę sukorėm 15 tūstančių kilometrų". – "Ką reiškia mylios, kai širdy ir minty – Lietuva", – atsakiau.

Lenske verda gyvenimas. Žmonės skaito spaudą, lanko kiną, o mes dairėmės valgyklos. Dieną čia keičia naktis ir klimatas daug švelnesnis, nors naktimis dar spaudžia iki 50 laipsnių šaltis. Nuperku duonos, bandelių, bul-

vių. Vaikai sako: "Mama, parodyk tuos medžius, ant kurių auga bandės, ir tuos, ant kurių auga bulvės."

Nusivedu vaikus į parduotuvę – tegu pamato. Čia mano mažyliai atsikando pirmą duonos kāsnį, pajuto amžinąjį jos skonį. Paglostė kuoduočiai vištę, suvalgė jos padėtą kiaušinį.

Iš Lietuvos pastoviai gaunu laiškų. Ir mano mintys jau Lietuvoje. Ar jis vis dar tokia graži, miela, daug kartų sapnuota, apverkta, prigijusi širdy...

"Su kuo palygintumėte ten pragyventus metus, patirtą kančią, prarasą sveikatą? – klausiu pašnekovės. – Kai ištrémė, man éjo dvidešimti. Buvau jauna ir atrodé, kad išéjau į tolimalą prieblandy šalį, kur néra džiaugsmo akimirkų, kur nežydi sodai, negieda paukščiai, tik sopuly smelkési į sielą – iš ledinio vėjo gūsio, iš ledo, iš skurdžios žolės ir ilgu naktų speigo, arkties drebulio... Prisikéliau, gyvenu, tik jaunystés metai liko surakinti vergijos pančiais". – "Kas dar išliko atminty iš to šiurpaus laikotarpio?" –

"Buvo ir linksmesnių minučių. Kai plušome Altajaus giriose, tremtinys Šiaučiūnas juokaudavo. Atsistos, būdavo, lagerio centre, sudeda rankas sau ant sédmenų, palinksta į priekį ir tris kartus nusispjauna, sau per sédynę plodamas sako: "Stalinšūdziai, berijūškiai, molotovopliuškiai ir kiti utēliai – aš jūsų nebija, šiku ant jū kruvinų povyzų... Baigiau." Daug kartų skaniai pasijuokéme, tačiau tokio kraugerių pažeminimo berijų tarnai Šiaučiūnui neatleido. Vieną dieną Šiaučiūnas iš miško darbų negržo. Ir jo kapo nesuradome. Menu kitą atsiskimą. Tremtyje gyveno du broliai. Tėvams mirus vienas iš brolių, bado ir šalčio iškamuotas, merdéjo. Iš darbo grįžęs vyresnysis broli rado lavoninėje. Bučiuodamas atvésusį brolio veidą pajuto jo gyvybés giją. Parsinės į jurtą, sušildė, gaivino ir brolis atmerkė akis. Sustipréjo, pasveiko ir grįžo į Lietuvą."

Toliau pašnekové prisiminė, kai su vyru grįždam iš tremties aplankė Barnaulo kapines. Veltui ieškojo savo sūnelio kapo – pravoslavai katalikų kryžius supjaustė malkoms. Kenčėjo ir mirusieji...

Po Lietuvos aneksijos vyko socialiniai pertvarkymai. Vietos parsidavėliai sunaikino kultūros paveldą. Okupantas iš Rytų uždarinėjo bažnyčias, vienuolynus, įkalino kunigus, paniekino tai, kas lietuviui brangū ir šventa. "Tuomet dar nesupratau, – sakė pašnekovė, – kieno piktas žodis kaltino ir be teismo teisė nekaltus, išvaike šaulių, jaunalietuvii, pavasarinių organizacijas, net vaikai – angelaičiai gąsdino tautos pavergėjus..."

Ką kaltinsim ir pasmerksim už tuos, kurių kaulai įšalo Sibiro lede? Stalin? Hitler? Ir dabar kladžioja šméklo tautų duobkasai!

LGGRTC Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų, pretenduojančių į kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

(Tėsinys)

Rože Pečiulaitienė-Pavydytė, g. 1930 m., partizanų rėmėja, Ukmergės aps. Kurklių valsč. Didžiosios Kovos apyg. Žvalgo būrys 1945–1950 m.

Magdalena Popierienė-Linionytė, g. 1900 m. (po mirties), partizanų rėmėja, Marijampolės aps. ir valsč. 1944–1946 m.

Juozapas (Juozas) Ruibys, g. 1894 m. (po mirties), policininkas, šaulys, Kretingos aps. Darbėnai 1929–1945 m.

Česlova Sakalauskienė-Starinskaitė, g. 1929 m., partizanų ryšininkė, Vilkaviškio aps. Žaliasios rinkt. Taurė apyg. Turklio būrys 1945–1953 m.

Napoleonas Skrickis, g. 1912 m. (po mirties), policininkas, šaulys, Tauragė 1932–1941 m.

Jonas Skučas, g. 1899 m. (po mirties), šaulys, tautininkas, Panevėžys 1926–1941 m.

Agota Stakelskienė-Sereičikaitė, g. 1915 m. (po mirties), partizanų ryšininkė, Varėnos aps. Rudnios valsč. Gražulio būrys 1947–1949 m.

Vincentas (Vincas) Stakelskys (Stakelskas), g. 1903 m. (po mirties), partizanų ryšininkas, Varėnos aps. Rudnios valsč. Gražulio būrys 1947–1949 m.

Ona Stasiulevičienė-Rugeniūtė, g. 1899 m. (po mirties), partizanų rėmėja, Kauno aps. Panemunės valsč. Tauro apyg. Birutės rinkt. Merkio būrys 1945–1951 m.

Jonas Šemys (Šimas), g. 1891 m. (po mirties), pogr. organ. LLA narys, Mažeikių aps. Laižuvos valsč. 1946–1948 m.

Mykolas Šimkūnas (Šinkūnas), g. 1905 m. (po mirties), sukilių dalyvis, Utenos aps. Tauragnų valsč. 1941-06-22–1941-06-28.

Jonas Škiudas, g. 1907 m. (po mirties), sukilių dalyvis, Kaunas 1941-06-22–1941-06-28.

Bronius Ulinas, g. 1904 m. (po mirties), šaulys, Vilniaus aps. Nemenčinės valsč. 1932–1945 m.

Sigitas Juozas Tamkevičius, g. 1938 m., pogr. Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos leidėjas ir redaktorius, Simnas, Kybartai 1972–1983 m.

Jonas Vajaga (Vajėga), g. 1901 m. (po mirties), policininkas, Vilnius 1925–1941 m.

Vincentas (Vincas) Valacka (Valocka), g. 1901 m. (po mirties), atsargos karininkas, policininkas, Telšiai 1924–1941 m.

Simas Veselis, g. 1899 m. (po mirties), partizanų rėmėjas, Mažeikių aps. Sedos valsč. 1945–1947 m.

(Bus daugiau)

Atsiliepimus apie šiuos pretenzientus galite siūsti adresu: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija, Gedimino pr. 40/1, LT-01110 Vilnius. Teirautis tel. (8 5) 231 4157.

Komisijos pastaba. Sąrašas skelbiamas remiantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos darbo reglamento 8 punktu: "Pretenzientai į kario savanorio ar laisvės kovų dalyvio teisinį statusą skelbiami spaudoje".

Lietuvos kariuomenės įkūrimo 90-ųjų metinių minėjimo programa

Vilniuje**Lapkričio 21 d. (penktadienį)**

12 val. monografijos „Krašto apsaugos ministrai ir kariuomenės vadai“ pristatymas ir Vytauto Didžiojo karo muziejaus parodos „Lietuvos kariuomenė Nepriklausomybės kovose“ atidarymas Lietuvos nacionaliniame muziejuje, Arsenalo g. 1;

Lapkričio 22 d. (šeštadienį)

17 val. šventinis koncertas Vilniaus įgulos karininkų ramovėje.

Lapkričio 23 d. (sekmadienį)

9 val. šv. Mišios už Lietuvos kariuomenę Lietuvos kariuomenės Šv. Ignoto bažnyčioje;

12 val. iškilminga rikiuotė Katedros aikštėje ir paradas Gedimino prospektė. Lietuvos Respublikos Prezidento sveikinimas, LK Garbės sargybos kuopos salvės, KOP ir JAV NATO oro policijos misiją vykdančių pajégų sveikinimo skrydis;

17 val. iškilmingas koncertas Vilniaus „Siemens“ arenaje (Ozo g. 14a).

Kaune**Lapkričio 22 d. (šeštadienį)**

10 val. šv. Mišios Šv. Mykolo Arkangelo (Igulos);

12 val. Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos pakėlimo ceremonija Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje, gėlių padėjimas prie Nežinomo kareivio kapo, Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino štabo bataliono Garbės sargybos kuopos parodomoji programa;

12.40 val. JAV ir Lietuvos KOP naikintuvų parodomasis skrydis virš Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelio, istorinių karinių paradas K. Donelaičio gatve;

14 val. tarpukario (1918–1940) karių pagerbimo ceremonija Kauno įgulos karininkų ramovės Mažojoje salėje;

18 val. šventinis koncertas Kauno sporto halėje.

Gésaluose pašventintas atminimo ženklas

(atkelta iš 6 psl.)

1941 m. birželio 14 d. pa-
gal M. Suslovo parengtą planą
Baltijos valstybėse prasidėjo
trėmimai. Tų metų birželio
23 d. Ylakiuose susirinkome
per 100 sukilimo dalyvių.
Mus pakvietė šauliai. Sukili-
muvi vadovavo kapitonas Pet-
rauskas. Turėjome tikslą –
apsaugoti gyventojus nuo
besitrukiančių Raudonosios
armijos karių teroro ir bolševi-
kų provokacijų. Valsčiuje susi-
formavus valdžiai, grįžome na-
mo prie įprastinių darbų.

Visoje Lietuvoje 1941 m.
birželio sukilime dalyvavo
per 100 tūkst. sukilėlių, iš jų
apie 55 tūkst. šaulių. 1946–
už balandį išstraukėme į Že-
maičių apyg. Alkos rinktinės
Ylakių kuopos partizanų gre-
tas. Vadovavo ltn. Kazys

Venckus. 1946 m. gegužės
21–22 d. naktį vadas mus,
septynis partizanus, pasiuntė
parnešti maisto iš sutartos vietus – Narvilo sodybos. Čia
mus pasitiko čekistų pasala.
Dar tada jaunos eglutės čekis-
tams sudarė gerą priedangą.
Nuo Gésalų pusės prisiartinę
prie sodybos čekistai iš atidengė ugnį. Pirmoji kulkų pa-
karto priekyje éjus broli Edvardą. Jis krito priešais mane.
Buvome apšaudyti, tačiau atsi-
šaudydami traukémės.

Edvardas buvo Gésalų bū-
rio šaulys. Šių metų birželio 2 d.
jam suteiktas kario savanorio
statusas (po mirties). 1946 m.
rudenį, per čekistų surengtą
operaciją, išduotas žuvo kuo-
pos partizanas Juozas Mickus.
1944–1953 m. miškuose, kalé-
jimuose, lageriuose žuvo per 30

tūkst. partizanų, Tévynę my-
linčių patriotų.

Po tylos minutės už žuvu-
siuosius, nuaidėjus trimis sal-
vėms, išklausėme Skuodo sa-
vivaldybės administracijos
direktoriaus ir Seimo nario
pasisakymu. Gésalų pradinės
mokyklos mokiniai atliko
meninę programėlę. Alek-
sandrijos pagrindinės mo-
kyklos mokiniai Atminimo
ženklą papuošė gėlių puokštėmis.
Po oficialiosios dalies
vaišinomės karšta arbata, dis-
kutavome, dalijomės prisimi-
nimais.

Organizatoriai nuoširdžiai
dėkoja iškilmių dalyviams,
Gésalų bendrovės vadovui
Edvardui Karečkai, visiems
padėjusiems surengti šią
šventę.

Jadviga BIČKUVIENĖ

Atminimo žencko pašventinimo iškilmės Gésaluose

Skelbimai

Lapkričio 22 d. (šeštadienį) 12 val. Kuršenų Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje įvyks respublikinis buvusių tremtinį ir politinių kalinių mišrių chorų festivalis, skirtas šv. Cecilijos – chorų globėjės dienai, ir Kuršenų buvusių tremtinį ir politinių kalinių choro „Tremties varpai“ kūrybinės veiklos 20-mečiui.

Maloniai kviečiame dalyvauti.

Lapkričio 28 d. (penktadienį) LPKTS Jurbarko filialas minės 20 metų veiklos sukaktį. **10 val. šv. Mišios Jurbarko Šv.** Trejbės bažnyčioje. Vėliau – popietė Jurbarko kultūros centre (Dariaus ir Girėno g. 94).

Maloniai kviečiame dalyvauti.

* * *

Lapkričio 30 d. (sekmadienį) Kauno buvusių tremtinį ir politinių kalinių choras „Ilgesys“ minės kūrybinės veiklos 20 metų sukaktį. **12 val. šv. Mišios Kauno Šv. Mykolo Arkangelo (Igulos) bažnyčioje.** **14 val.** jubiliejinis koncertas Kauno Igulos karininkų ramovės salėje.

Kviečiame dalyvauti.

Lapkričio 28 d. (penktadienį) 10 val. Kauno apygardos teisme bus teisiamas J. Sokolovas dėl žmonių trėmimo iš Kaišiadorių rajono.

Gruodžio 4 d. 17 val. LPKTS būstinių salėje (Laisvės al. 39, Kaune) įvyks minėjimas „Juozas Urbšys – diplomatas, politinis kalinas“, skirtas Lietuvos diplomatijos 90-mečiui paminėti. Dalyvaus Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius, monsignorius Alfonsas Svarinskas, J. Urbšio dukterė Marytė Urbšytė ir kiti. Koncertuos folkloro ansamblis „Kupolė“ (vad. Antanas Bernatonis).

SL289

Redaktorė - Jolita Navickienė

Redakcija: Aušra Šuopytė,

Dalia Maciukevičienė,

Vesta Milerienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214

Indeksas 0117. El. paštas: tremtinys@erdves.lt, LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sask. AB "Vilniaus bankas", kodas 70440, Nr.LT18 70440600 0425 8365.

Spausdino spaustuvė UAB "Rinkos aikštė", Josvainių g. 41, Kėdainiai

Ofsetinė spauda 2 sp. lankai. Tiražas 3830. Užs. Nr.

Tremtinys

Kaina 1,40 Lt

ILSEKITĖS RAMYBEJE

Jonas Tamašauskas

1929–2008

Gimė Vilkaviškio r. Šukiu k. ūkininkų šeimoje. Mokėsi Šukiu, vėliau Lankeliškių, Žvirgždaičių mokyklose. 1945 m. žiemą ištraukė į Laisvės kovotojų gretas. 1946 m. priėmė priesaiką ir tapo Taurų apyg. Žalgirio rinkt. Meškos būrio partizanu, slapyvardžiu Vaiduoklis. 1948 m. Matarnų k. buvo suimtas, tardytas Šakių, Marijampolės, Lukiškių kalėjimuose. Nuteistas 10 m. Kalėjo ypatiningo režimo lageryje Vorkutoje. 1956 m. grįžo į Lietuvą. Vedė Marytę Makauskaitę, sulaukė sūnaus ir dukters. Kolūkyje dirbo vairuotoju. Prasidėjus Atgimimui, tapo aktyvū LPKTS ir Šaulių sąjungos nariu. Apdovanotas parlamanto gynėjo Garbės ženklu, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu, Marijampolės apskrities šaulių rinktinės Saulio garbės ženklu, padėkomis už aktyvią veiklą Šaulių sąjungoje. Buvo ilgametis LPKTS Vilkaviškio filialo tarybos narys.

Palaidotas Vilkaviškio r. Lankeliškių kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, sūnų, dukterį ir artimuosius.

LPKTS Vilkaviškio filialas

Elena Dirginčienė

1923–2008

Gimė Prienų r. Nepriėjūnų parapijos ūkininkų šeimoje. Augo kartu su septyniomis seserimis ir broliu, buvo vyriausia. Užėjus antrajai sovietų okupacijai šeima slapstėsi. 1951 m. ištreinta į Sibirą – Tomsko sr. Kargasoko r. Tremiamujų valone Elena susipažino su Mečislovu, būsimuoju vyru. 1953 m. sukurė šeimą. Sibire gimė duktė. 1957 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Ezerėlio miestelyje. Susilaukė dukters. 1988 m. persikelė gyventi į Jurbarką.

Nuoširdžiai užjaučiame vyra, dukteris, vaikaičius, broli, artimuosius.

LPKTS Jurbarko filialas

Algimantas Petras Akelis

1942–2008

Gimė Marijampolės r. Liudvinavo apyl. Netičkampio k. stambių ūkininkų šeimoje. Augo kartu su šešiais broliais ir seserimi. 1948 m. trėmimo išvakarėse tévai sužinojo esą įtrauktį į tremiamujų sąrašus. Palikę visą užgyventą turą, išbėgo iš namų, apsigyveno Kaune, bet likimas nepagailėjo. 1952 m. šeima buvo ištreinta į Tomsko sr. Tugano r. Malinovkos k. 1957 m. grįžo į Lietuvą. Algimantas buvo neeilinių gabumų – įstojo į Kauno politechnikumą, vėliau, prof. Baršausko déka, į Politechnikos institutą, įgijo inžineriaus elektroniko specialybę. Su kūrė šeimą, užaugino tris dukteris, sulaukė devynių vaikaičių. Buvo LPKTS narys.

Palaidotas Kauno r. Jonučių kapinėse.

Užjaučiame dukteris, vaikaičius, artimuosius.

Algimantas Petras Akelis

1942–2008

Gimė Kazliškių k., Šunskų valsč., Marijampolės aps., ūkininkų šeimoje. 1948 m. suėmė tévą, 1949 m. visą šeimą ištrėmė į Irkutsko sr. Ust-Udinsko r. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Algimantas apsigyveno Marijampolėje, baigė vidurinę mokyklą ir pradėjo dirbti Maisto pramonės automatu gamykloje tekintoju. Baigė Kauno politechnikos institutą, dirbo Automatų gamykloje inžinieriumi konstruktoriumi, vėliau – įrangos konstravimo biuro viršininku ir kitose pareigose. Dalyvavo LPKTS Marijampolės filialo veikloje, buvo renkamas filialo tarybos nariu.

Palaidotas Marijampolės sav. Šunskų parapijos kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame seserį ir artimuosius.

LPKTS Marijampolės filialas

Genupių kaimo įvykiai

Tais sunkiais ir sudėtingais pokario metais ypač kentėjo kaimo žmonės. Jie niekada negalėjo žinoti, ar bus užpulti skrebų, ar apsilankys partizanai. Pastarieji apsilankydavo naktį, o skrebai siautėdavo dieną. Tad tokias nerimastingas dienas gyveno ir Genupių kaimo žmonės.

Buvo pats vidurvasaris. Žmonės tvarkė šieną. Staiga pasigirdo mašinų ūžesys. Jų buvo penkios. Mašinos kaimą supo juostomis. Dar joms ne sustojus, iš jų iššoko ginkluotų žmonių būrys ir galvotrūkčiais puolė į rugių lauką. Jo viduryje, pievoje, darbavosi grėbėjos. Pasigirdo šūviai. Prie arčiausiai dirbančių grėbėjų pravažiavo automobilis ir vairuotojas liepė visoms gulti, kad nenušautų. Šaudymui aprimus, kaimė kurį laiką viešpatavo tyla. Žmonės nuo šieno grijo namo. I kaimą sugrijo ir keletas ginkluotų vyrių. Vieni iš jų puolė tikrinti kaimo vyru dokumentus, kiti darė kratą namuose ir ieškojo partizanų. Kurie su savimi neturėjo dokumentų, buvo sumušti šautuvo buozžemis. Kai kuriems vyrams, pjovusiems šieną, dokumentus atnešė moterys. Žmonių, vežusių šieną, arkliai, išgąsdinti šūvių, tapo nevaldomi. Petro Rimšos pakinkytas arklys ištinko, bet skrebai jį pasigavo ir nuvažiavo į susišaudymo vietą, kurioje gulėjo dviejų partizanų kūnai. Vienas iš jų buvo butkiškietis Valerijus Butkus-Tigras. Juos abu skrebai įsimete į vežimą, atvežė į išvertę gale kaimo. Arkli grąžino savininkui.

Partizanas A. Šalčiūnas tankiai užsukdavo į šį kaimą. Kartais jame ir pernakvodavo. Pasirinko Stasio Rimeisis klojimą. Vieną nelemtą dieną į kaimą atėjo ir partizanas V. Butkus. Nieko įtartino kaimė nepastebėjęs ir dar žmonių pasiklausinęjės V. Butkus įsitikino, kad pavojujus negresia. Deja, šie abu partizanai buvo išduoti.

I savo klojimą tąkert vežė šieną Stasys Rimeisis. Buvo pietų metas. Abu partizanai ramiausiai sėdėjo klojime ant šalinės ir šnekuciavosi su S. Rimeisiu. Staiga į klojimą įlėkė bežemis, šioje sodyboje tarnavęs Čivilis ir pranešé, kad kaimą supa gar-

nionas. Tada abu partizanai, nieko nelaukdami, puolė į netoli ese klojimo buvusį, jau garnizonu apsuptą rugių lauką. Garnizonui tikriausiai buvo žinoma partizanų bégimo kryptis, nes, anot žmonių, Civilio informacija buvo išsami. A. Šalčiūnas, prieš išbėgdamas, klojime paliko savo žalią švarką.

Tuo pačiu metu mirtį sutiko ir kaimo gyventojas Antanas Ramonas, savo kluone pjovęs vytelės. Jis buvo ne pilno proto ir, pamatęs kareivius, pasileido į netoli ese esantį mišką. Skrebai ji palaikė partizanu ir nušovė. Tuoj pat buvo sučiuptas ir Kazys Rimeisis, įtartas turėjės ryšių su partizanais. Suėmė ir Civili. Juos abu varësi Medinų miško link. Patikrinę abiejų dokumentus, rado juos suklastotus. Civilis laisvai kalbėjo rusiškai ir skrebams paaikiškino, kad suklastoti dokumentus jį privertė šeimininkas.

Civilis buvo išteisintas (vėliau jis žmonėms aiškino, kad jam pavyko pabėgti). K. Rimeisis pradėjo kryžiaus kelius. Jį iš abiejų pusų daužė skrebai, visaip iš jo tyčiodamiesi. Skrebai kaninkino tol, kol priėjo Čepauskienės sodybą. Čia jį taip kankino, kad daržinės siena buvo kruvina. Po šios egzekucijos skrebai jį išvedė į mišką ir nušovė. Nušautajį atvežė į Lyduokį miestelį ir išmetė į griovį, kuriame gulėjo anksčiau atvežti partizanai ir A. Ramonas.

Tais laikais pro šią vietą, kur gulėjo žuvusieji, ējo kelias į vienkiemį. Vienkiemio jau seniai nebėrā, tačiau buvusios sodybos vietoje augo išlikę medžiai, pagal kuriuos ir buvo surasta partizanų palaidojimo vieta.

Kaimas ilgai buvo apsuptas ir vyko didžiulė krata. Kratos metu buvo išmaišyti visi kampai: ieškota partizanų. Po tokius kratus žmonės namuose daug ko pasigedo. Garnizonu vyrai pergyveno, kad nepaėmė gyvų partizanų. Tuoj pat buvo suimti ir kaimo vyrai: Stasys Ramonas, Petras Rimša, Mykolas Rimša ir Romas Kadžulis. Viesus susodino į mašiną ir vežė išskestomis kojomis, "eglute", kad nepabėgtų. Mašina per mišką pajudėjo Lyduokių link. Visi buvo nuvežti atpažinti žuvusiuojų. Vos tik kuris iš vyrių prasitardavo, kad vienas iš jų buvo nepilno proto, A. Ramonas nuo skrebų tuo-

šautuvo buože gaudavo per galvą. Kai me likusios moterys labai išgyveno dėl savo vyrių. Nesulaukusios jų sugrįžtančių, pačios pasikinkė arklius ir važiavo jų ieškoti. Pirmiausia – į Želvą. Ten neradusios dar labiau nusimini. Laimė, kitos dienos pavakare vyrai atsirado.

Visus keturis žuvusiuosius nutarė palaidoti vietoje. Tuo pasirūpino Lyduokį apylinkės komiteto pirmininkas Rapolas Černiauskas. Duobė kai-sė jis pats, Boleslovas Sakalas ir Antanas Vagonis. V. Černiauskas duobė pašlakstę švēstu vandeniu, B. Sakalas atnešė lentų. Duobės dugnā išklojo šiaudais. Neužilgo K. Rimeišio sesuo Monika Rimeišytė Vidiškuose iššiaiškino, kad jos brolis Stasys buvo nekalitas. Jai leido brolio palaikus perlaidoti Lyduokį kapinėse. Karsto nenešė į bažnyčią, pastatė šventoriuje. Jo kūnas buvo susuktas į drobulę. Perlaidotas buvo ir A. Ramonas abiejų partizanų kūnai liko vietoje, tačiau tikrų žinių apie tai nesama. Gal ir jie vėliau buvo palaidoti? Tais laikais šio kaimo žemė dar buvo rėžiai išraižyta, niekas nebuvu persikėlęs į vienkiemius, tai piemenys, gandydam gyvulius, šią tragediją matė. Kai jiems pro tą vietą reikėdavo ginti karves, kur telkšojo dideli kraujų klanai, gyvuliai tiesiog pasiusdavo. Baubė, liežuvius iškiše draskė žemę. Siautėjančius gyvulius piemenims padėdavo nuraminti kaimo žmonės.

Rytojais dieną po šios tragedijos kaimo merginos, nuėjusios į susišaudymo vietą, ant rugių gubų rado užmautas dvi juodas kepures. Mėtėsi ir užrašų knygutės, netoliiese du rožančiai, matyt, iš mašinų išmesti kareivius, vežusių žuvusiuosius. Partizanų kapas ilgą laiką buvo puošiamas gėlėmis, tačiau skrebai bemat jas išmėtydavo.

Taip žuvo du Laisvės nešėjai ir du civiliai. 1999 metų spalį partizanų – Valerijaus Butkaus-Tigro ir Antano Šalčiūno-Friciaus – atminimui, Laisvės kovų dalyvis Vytautas Pusvaškis Lyduokį miestelyje pastatė paminklinį kryžių. Lyduokį bažnyčioje buvo aukotos šv. Mišios. Paminklinį kryžių pašventino Balninkų parapijos klebonas Virginijus Rutkūnas.

Albina NAVICKIENĖ

Iš saulėtos Italijos į Vorkutos pragara

Vorkuta skendėjo šaltyje ir sniege, kai iš saulėtos Italijos atvežė gruzinų – buvusių bolševikinės Rusijos imperijos armijos karių, karo eigoje patekusių į fašistinės Vokietijos nelaisvę.

Gera buvo gruzinams Italijoje. Kai kurie net buvo vedę itales moteris. Anglams ir amerikiečiams užėmus Italiją gruzinai gyveno visai neblogai, tačiau tévynės ilgesys vis labiau kankino – jie vis dažniau dūsavo dėl numylėtosių Gruzijos – gimtinės, motinos ir tévo. Sovietų agitatoriai, nuvykę į Italiją, gruzinams aiš-

kino: "Jūsų labai laukia karšta Gruzija, Kaukazas, Terekas čiurlena kasdien liūdną dainą apie jūsų protėvius ir didvyrius. Visi laukia, kad jūs sugržtumėte. Stalinas, jūsų tautietis, rūpinasi jumis ir laukia..."

Gruzinams Terekas, Kaukazas, Gruzija yra šventenybė, brangiausias dvasinis turtas ir mylima gimtinė. Jokios klastos neįtardami, lengvabūdžių kai tikėdami sukčiai, išsigiméliai ir veidmainiai, išvyko iš saulėtosios Italijos į "pažadėtąj" Gruziją... Ir skaudžiai nusivylė, kai privažiavo Austrijos sieną. Geležinkelinių, sudėję

kryžiumi pirštus, vaizduojančius kalėjimo grotas, išpėjo gruzinus, kas jų laukia. Gruzinai nepatikėjo, džiaugsmingai dainavo ir šoko lezginką.

Austrijoje traukinį su gruzinais apsupo MVD pareigūnai su šunimis ir brutaliai atskyre moteris su vaikais nuo vyrių. Gruzinai pagaliau suprato tragediją. Apėmė siaubas. Kai kurie nusišovė, likusiuosius nuvežė į Vorkutą. Ten jie nežmoniškai kentėjo, sirgo ir sielvartavo. Kartais pasakodavo apie saulėtają Italiją, kaip pasakų šalį. Apie Gruziją liūdnai tylejo...

Rékú VITAS

Dėl techninių kliūčių negalime išspausdinti LTV, TV3 ir Baltijos TV programų. Atsiprašome skaitytojų.

LNU TV programa

lapkričio 24–30 d.

Pirmadienis, lapkričio 24 d.

5.55 "Tikroji meilė" (k.). 6.50 Animacija. 7.55 "Langai II". 8.55 "Isdaystė". Ser. 10.00 Super Kakadu (k.). 10.50 „Aliaska“ (k.). 13.05 "Raganaitė Sabrina". Ser. 13.35 Animacija. 14.35 "Dinozaurai". Ser. 15.00 Animacija. 15.30 "Aistra". Ser. 16.35 "Viktorija". Ser. 17.35 "Buvusioji". Ser. 18.45 Žinios. 19.10 "Nekiesta meilė 3". Ser. 19.40 Nuo. Iki. 20.30 Paskutinė instancija. 21.00 Kakadu. 21.30 Dviračio šou. 22.00 Žinios. 22.30 "Deksteris". Ser. 23.35 "Detektivė Džonson". Ser. 0.35 "Ligoninės priimamasis". Ser. 1.35 Kovotojo kelias.

Antradienis, lapkričio 25 d.

5.55 "Tikroji meilė" (k.). 6.50 Animacija. 7.55 "Langai II". 8.55 "Isdaystė". Ser. 10.00 Kakadu (k.). 10.30 Gyvenimas kaip kinas (k.). 11.30 Abipus sienos (k.). 12.30 "Nekiesta meilė 3" (k.). 13.05 "Raganaitė Sabrina". Ser. 13.35 Animacija. 14.35 "Dinozaurai". Ser. 15.00 Animacija. 15.30 "Aistra". Ser. 16.35 "Viktorija". Ser. 17.35 "Buvusioji". Ser. 18.45 Žinios. 19.10 "Nekiesta meilė 3". Ser. 19.40 Srovės. 20.30 Gyvenimas pagal moteris. 21.00 Kakadu. 21.30 Dviračio šou. 22.00 Žinios. 22.30 "Skaicių". Ser. 23.35 "Isrinktieji". Ser. 0.35 "Ligoninės priimamasis". Ser. 1.35 Kovotojo kelias.

Trečiadienis, lapkričio 26 d.

5.55 "Tikroji meilė" (k.). 6.50 Animacija. 7.55 "Langai II". 8.55 "Isdaystė". Ser. 10.00 Kakadu (k.). 10.30 Geriausios "Keliai į žvaigždes 3" dainos. 12.30 "Nekiesta meilė 3" (k.). 13.05 "Raganaitė Sabrina". Ser. 13.35 Animacija. 14.35 "Dinozaurai". Ser. 15.00 Animacija. 15.30 "Aistra". Ser. 16.35 "Viktorija". Ser. 17.35 "Buvusioji". Ser. 18.45 Žinios. 19.10 "Nekiesta meilė 3". Ser. 19.40 Abipus sienos. 20.30 Trečias nereikalingas. 21.00 Kakadu. 21.30 Dviračio šou. 22.00 Žinios. 22.30 "Sensacija". Ser. 23.35 "Plikšiųjuokeliai. Karštasis tuzinas". 0.35 "Ligoninės priimamasis". Ser. 1.35 Kovotojo kelias.

Ketvirtadienis, lapkričio 27 d.

5.55 "Tikroji meilė" (k.). 6.50 Animacija. 7.55 "Langai II". 8.55 "Isdaystė". Ser. 10.00 Kakadu (k.). 10.30 Nuo. Iki. (k.). 11.30 Srovės (k.). 12.30 "Nekiesta meilė 3" (k.). 13.05 "Raganaitė Sabrina". Ser. 13.35 Animacija. 14.35 "Dinozaurai". Ser. 15.00 Animacija. 15.30 "Aistra". Ser. 16.35 "Viktorija". Ser. 17.35 "Buvusioji". Ser. 18.45 Žinios. 19.10 "Nekiesta meilė 3". Ser. 19.40 Kaipgveni? 20.30 Vienas prievisus. 21.30 Dviračio šou. 22.00 Žinios. 22.30 „Léktuvai, traukiniai ir automobiliai“. 1987. Nuot. komedija. JAV. 0.30 Sveikatos ABC (k.).

Penktadienis, lapkričio 28 d.

5.55 "Tikroji meilė" (k.). 6.50 Animacija. 7.55 "Langai II". 8.55 "Isdaystė". Ser. 10.00 Muzikos akademija (k.). 12.30 "Nekiesta meilė 3" (k.). 13.05 "Raganaitė Sabrina". Ser. 13.35 Animacija. 14.35 "Dinozaurai". Ser. 15.00 Animacija. 15.30 "Aistra". Ser. 16.35 "Viktorija". Ser. 17.35 "Buvusioji". Ser. 18.45 Žinios. 19.10 "Nekiesta meilė 3". Ser. 19.40 Kaipgveni? 20.30 Vienas prievisus. 21.30 Dviračio šou. 22.00 Žinios. 22.30 „Léktuvai, traukiniai ir automobiliai“. 1987. Nuot. komedija. JAV. 0.30 Sveikatos ABC (k.).

Šeštadienis, lapkričio 29 d.

6.30 Animacija. 9.00 Bus švariau. 9.10 „Stebuklingas kardas“. 1998. Anim. f. JAV. 10.45 „Pluto Nešo nuotykiai“. 2002. Veiksmo komedija. JAV. 12.50 "Dvasių užkalbėtoja". Ser. 13.55 "Užburtoji meilė". Ser. 15.00 "Tikroji meilė". Ser. 17.00 Super Kakadu. 17.45 Gyvenimas kaip kinas. 18.45 Žinios. 19.00 Muzikos akademija. 21.25 "Garbės kuopa 2". Ser. 22.25 "Orų pranešėjas". 2005. Komedija. JAV. 0.30 "Mirtis užgyvybę". 1995. Krim. trileris. JAV. 2.15 "Išdyk modeliai". 2006. Erot. f. JAV.

Sekmadienis, lapkričio 30 d.

6.30 Animacija. 9.00 Sveikatos ABC. 10.00 Baltojo katino svetainė. 10.30 "Žūtbūtinis mūšis. Sunaikinimas". 1997. Fant. nuot. f. JAV. 12.30 Animacija. 12.50 "Dvasių užkalbėtoja". Ser. 13.55 "Užburtoji meilė". Ser. 15.00 "Tikroji meilė". Ser. 15.55 Naujas ūkis. 16.00 "Tikroji meilė". Ser. 17.00 Ne vienas kelyje. 17.45 Telelotto. 18.45 Žinios. 19.00 Savaitės panorama. 19.30 Le Broniaus šou. 20.00 Auksinė savaitės blykstė. 21.00 „Atpildas“. 2003. Veiksmo f. JAV. Vokietija. 23.10 Snobo naktis: „Holvudo miseterija“. 2006. Biogr. drama. JAV.